

Nasjonalt utvalg for gransking av uredelighet i forskning
(Granskingsutvalget)

UTTALELSE I KLAGESAK

Om mulig vitenskapelig uredelighet i forbindelse med fiktive referanser

(sak 2026/6)

Innhold

1. Sammendrag.....	2
2. Bakgrunn.....	2
3. Kartlegging av sakens faktum	3
4. Klagers anførsler	6
5. Granskingsutvalgets vurdering	7
5.1 Om forskeren har optrådt vitenskapelig uredelig eller ikke	8
5.2 Om det foreligger systemfeil ved institusjonen.....	14
5.3 Om det vitenskapelige arbeidet bør korrigeres eller trekkes tilbake	14
5.4 Anbefalinger til forskningsinstitusjonen	14
6. Granskingsutvalgets konklusjon	15
7. Offentlighet.....	15

Sammendrag

Granskingsutvalget er klageinstans for uttalelser hvor det konkluderes med at en forsker har opptrådt vitenskapelig uredelig, jf. forskningsetikkloven § 7 andre ledd.

I medhold av forskningsetikkloven § 8 avgir Granskingsutvalget herved uttalelse i sak 2026/6 om mulig vitenskapelig uredelighet i forbindelse med fiktive referanser innenfor fagområdet helse- og sosialfag.

Granskingsutvalgets uttalelse gjelder klage på uttalelse i sak 10/25 fra Forskningsetisk utvalg (FEU), som er redelighetsutvalg ved [institusjon], jf. forskningsetikkloven § 6 tredje ledd. FEU behandlet saken i møte den 9. april 2025, og konkluderte med at en forsker og en ph.d.-stipendiat hadde begått vitenskapelig uredelighet.

Granskingsutvalget behandlet saken på møte 5. februar og 20. mars 2026, og har kommet til følgende konklusjoner:

- a. Det foreligger brudd, men ikke alvorlig brudd, på forskningsetiske normer. Forskeren har ikke opptrådt vitenskapelig uredelig etter forskningsetikkloven § 8 andre ledd.
- b. Det foreligger ikke systemfeil ved institusjonen, men utvalget kommer med anbefalinger til institusjonen.
- a. Det vitenskapelige arbeidet er allerede rettet. Det bør ikke trekkes tilbake, men det bør publiseres en rettet versjon av de aktuelle artiklene, og tidligere versjoner bør avpubliseres.

Bakgrunn

Saken gjelder om fiktive referanser, det vil si referanser i en forskningsartikkel som viser til forskningsarbeider som ikke eksisterer, kan anses som fabrikkering eller annet alvorlig brudd på forskningsetiske normer.

Granskingsutvalget er klageinstans for uttalelser hvor det konkluderes med at en forsker har opptrådt vitenskapelig uredelig, jf. forskningsetikkloven § 7 andre ledd. Utvalget skal i slike saker komme med en uttalelse hvor det tas stilling til de forhold som fremgår av forskningsetikkloven § 8: Om forskeren har opptrådt vitenskapelig uredelig eller ikke, om det foreligger systemfeil ved institusjonen og om det vitenskapelige arbeidet bør korrigeres eller trekkes tilbake.

Bakgrunnen for saken og oversendelsen til Granskingsutvalget er som følger:

Den 13. februar 2025 mottok biblioteket ved [fakultet] ved [institusjon] en bekymringsmelding om mulig brudd på anerkjente forskningsetiske normer. Varselet gjaldt referansene i en artikkel der to av forfatterne, [kandidaten] og [klager], hadde tilknytning til [fakultet], som henholdsvis ph.d.-kandidat og professor. Sistnevnte var også hovedveileder for kandidaten.

I den videre behandlingen ved [institusjonen] ble spørsmålet om uredelighet behandlet samlet for de to ansatte.

Den 27. mars 2025 utarbeidet [fakultetet] en rapport om saken. Fakultetet tok i sin vurdering utgangspunkt i forskningsetikkloven og NESHS forskningsetiske retningslinjer og kom til følgende konklusjon:

- a. Kandidaten og rettleiaren har handla i strid med god vitenskapleg praksis ved brot på god henvisningsskikk (Retningslinje nr. 8) i form av å oppgje fiktive kjelder og fabrikkering av kjelder (Retningslinje nr. 11). Rettleiar har i tillegg ikkje ivareteke sitt ansvar i rettleinga av kandidaten og i vurdering av det vitenskaplege arbeidet. Dette utgjer eit brot på retningslinje nr. 4. Samla utgjer forholda eit mindre alvorleg brot på forskningsetiske retningslinjer for begge partar.
- b. Rettleiar (og medforfattar) [klager] har eit overordna ansvar i denne saka. Dette ansvaret har ikkje vore ivareteke i tilstrekkeleg grad. Det kan til ei viss grad syna behov for å gjennomgå system ved [institusjonen] knytt til utøving av rettleiing.
- c. Artikkelen [artikkel 1] må korrigerast, slik at en ny versjon med korrigererte referansar blir publisert og erstattar publikasjonen med feil referansar. Når det gjeld artikkelen [artikkel 2], kan ein akseptere at den eine referansen som er feil vert fjerna. Det er ein føresetnad at publikasjonen med feil referanse ikkje er tilgjengeleg.

Rapporten ble deretter oversendt til FEU, som behandlet saken i møte den 9. april. Spørsmålet om uredelighet for klager og kandidaten ble behandlet samlet, og FEU kom til følgende konklusjon:

1. Det foreligger et alvorlig brudd på anerkjente forskningsetiske normer.
2. Ph.d.-kandidat [navn] og professor [navn] har opptrådt vitenskapelig uredelig.
3. Det foreligger ikke systemfeil hos [institusjonen].
4. Artikkelen [artikkel 1] bør trekkes tilbake.

Den 27. juni 2025 klaget [veilederen] på uttalelsen av 9. april s.å., og det er [klagers] sak som behandles i det videre. [Institusjonen] har vurdert klagen som rettidig innkommet.

Den 15. desember 2025 ble klagen oversendt til Granskingsutvalget. Det opplyses i oversendelsesbrevet at FEU vurderte klagen i møte 17. oktober 2025, og at det ikke ble funnet grunner til å endre uttalelsen.

Kartlegging av sakens faktum

For å kartlegge faktum har Granskingsutvalget tatt utgangspunkt i saksdokumentene som ble oversendt fra [institusjonen] den 15. desember 2025, herunder rapport fra [fakultetet], uttalelse fra FEU og korrespondanse fra institusjonens behandling av saken. For en mer utfyllende framstilling vises det til sakens dokumenter.

Den 13. februar 2025 mottok biblioteket ved [fakultetet] ved [institusjon] en bekymringsmelding om mulig brudd på anerkjente forskningsetiske normer fra en annen høgskole vedrørende referansene i en forskningsartikkel.

Bekymringsmeldingen gjaldt referanser i artikkelen [navn på artikkel]. (heretter artikkel 1).

[Klager] var på dette tidspunktet professor ved [institusjon] og hovedveileder for [navn], som var ph.d-kandidat samme sted. [Navn på medforfatter] var professor ved [navn på universitet i utlandet]. Bibliotekets undersøkelse viste at én av artiklene i referanselisten ikke lot seg oppdrive, og videre stikkprøveundersøkelser avdekket at ytterligere to referanser ikke var gjenfinnbare. I meldingen ble det antydnet at referansene kan ha blitt generert av kunstig intelligens.

I en e-post til dekanen ved [fakultetet] den 15. februar viste biblioteket ved [institusjonen] til retningslinjer for behandling av saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer, og oversendte saken for videre oppfølging. I oversendelsen fremgår det at nærmere undersøkelser foretatt av biblioteket og enhetsleder for forskerstøtte viste at ytterligere to referanser ikke lot seg gjenfinne. Det ble følgelig reist tvil om til sammen fem referanser i den aktuelle artikkelen.

I forbindelse med bibliotekets undersøkelser ble det også sett nærmere på en annen artikkel der [klager] var andreforfatter: [*navn på artikkel*] (heretter artikkel 2), hvor det var funnet én referanse som ikke lot seg gjenfinne.

I tillegg til disse, var det funnet «en del feil» i lenker og DOI, men det ble opplyst at referansene lot seg gjenfinne, og at slike feil kan skyldes tidsskriftets formateringer. Vedlagt fulgte de to artiklene, en oversikt over referansene i artiklene og nærmere redegjørelse for resultatene på de søk og undersøkelser som var foretatt.

[Klager] og [kandidaten] sendte et tilsvarebrev til [institusjonen] den 26. februar. Brevet innledes med en overordnet kommentar. Her heter det at «[kandidaten] har vært ansvarlig for de delene av teksten hvor feilene med referering er oppdaget» og at: «Det er vanskelig å forstå hva som har skjedd.» Det pekes på at det er en «rød tråd» i feilene som har oppstått. Det opplyses at feilene sannsynligvis er et resultat av at artiklene har blitt revidert en rekke ganger, der både tekst, referanser og referanseliste har blitt endret, og at det sannsynligvis har oppstått feil i fornyelse med flytting av referanser når referanselisten skulle ordnes kronologisk. Det pekes også på at enkelte artikler er publisert på engelsk, men at de står oppført med norsk tittel, med engelsk tittel i klamme, og at feil «med stor sannsynlighet» har oppstått i forbindelse med oversetting.

Dokumentene viser at [klager] henvendte seg til forlag og tidsskriftene der artikkel 1 var publisert, med informasjon om hvilke referanser som var feil. Det ble enighet om å rette opp feilene gjennom en «correction to the article». Her opplyser [klager] at i tre av referansene er det opplyst om hva som skal være riktig referanse, mens én av referansene kan utgå fordi den står sammen med flere korrekte referanser. Én referanse er riktig i brødteksten, men feilført i referanselisten, og korrigeres derfor kun der. Når det gjelder artikkel 2 skal det ha blitt enighet om at den ene aktuelle referansen kan tas ut av den publiserte artikkelen fordi den ikke «står alene» i teksten.

I referatet fra et møte mellom partene den 24. februar 2025, fremgår det at [klager] pekte på at de to artiklene hadde blitt språkvasket to ganger av et firma, [navn på firma], og at feilene kan ha oppstått ved at språkvasken kan ha påvirket ordlyden i referansene.

Den 28. februar 2025 skrev [institusjonen] en e-post til firmaet [navn], og spurte om språkvask som firmaet utfører kan resultere i feil i referanselisten. Samme dag meldte firmaet tilbake at de er

forsiktige med å endre referanser, og at eventuelle merknader til referanser uttrykkes i en kommentar. Videre leveres alle språkvasker med sporede endringer.

Den 28. februar sendte [klager] en e-post til [institusjonen] med en nærmere redegjørelse om de ulike fiktive referansene, og henvisning til korrekte referanser.

Felles for alle de til sammen seks referansene i litteraturlisten er at ingen av dem viser til vitenskapelige arbeid som eksisterer.

Sammenlignet med de artiklene forfatterne i ettertid har uttalt at man har ment å henvise til, er feilene av litt ulik art. I fire tilfeller er det spesifisert hva som er korrekt referanse. I artikkel 1 er det i to tilfeller (referanse 11 og 21) korrekt angitt forfatter og årstall i teksten. I et av disse tilfellene (referanse 11) er forfatternavnet gjengitt på norsk i stedet for på engelsk, men med riktig årstall i teksten. I ett tilfelle (referanse 16) er forfatternavnet korrekt, men årstallet er feil i teksten. I ett tilfelle (referanse 6) er både forfatternavn og feil årstall oppgitt.

I det siste tilfellet (referanse 17) viser forfatternavn og årstall til en artikkel som ikke eksisterer, og forfatterne viser til at det må ha skjedd en sammenblanding. De mener at referansen kan tas ut, da den står sammen med andre referanser.

For den ene referansen i artikkel 2 opplyses det at referansen kan tas ut i sin helhet fordi den står sammen med andre referanser og dermed ikke er avgjørende for innholdet.

Den 27. mars utarbeidet [fakultetet] en rapport om saken, som rettet seg både mot [klager] og [kandidaten]. Fakultetet tok i sin vurdering utgangspunkt i forskningsetikkloven og NESHS forskningsetiske retningslinjer. I vurderingen heter det:

Ein kan ikkje sjå at feila i referanselistene er tilstrekkeleg dekkja av forklaringa som er gitt. Feila er ikkje vanlege feil som kan oppstå i samband med redigering eller språkvask. Det er kandidat og rettleiar sitt ansvar å sjå over og kvalitetssikre det vitenskaplege arbeidet før publisering.

Fakultetet konkluderte i sin vurdering med at både [klager] og [kandidaten] hadde handlet i strid med god vitenskapelig praksis for god henvisningsskikk (jf. NESHS retningslinjer punkt 8), og ved å oppgi fiktive kilder og fabrikkering av kilder (jf. NESHS retningslinjer punkt 11). For [klager] sin del ble det konkludert med brudd på retningslinje 4 om veileder og prosjektleders ansvar (jf. NESHS retningslinjer punkt 4). Bruddene ble av fakultetet vurdert som i gråsonen mellom alvorlig og mindre alvorlig, og det ble konkludert med at bruddene er i kategorien mindre alvorlig.

Fakultetet konkluderte videre med at saken i en viss grad kunne vise et behov for å gjennomgå [institusjonens] system for utøving av veiledning. Fakultetet mente at avpublisering ikke var nødvendig, men at den første artikkelen skulle korrigeres. I den andre artikkelen var den feilaktige referansen allerede korrigert. Det ble forutsatt at publikasjonene med fiktive referanser ikke er tilgjengeliggjort.

Rapporten ble deretter oversendt til FEU, som behandlet saken i møte den 9. april. Spørsmålet om uredelighet for klager og kandidaten ble behandlet samlet, og FEU kom til følgende konklusjon:

1. Det foreligger et alvorlig brudd på anerkjente forskningsetiske normer.
2. Ph.d.-kandidat [navn] og professor [navn] har opptrådt vitenskapelig uredelig.
3. Det foreligger ikke systemfeil hos [institusjonen].
4. Artikkelen [navn] bør trekkes tilbake.

FEU viste til at NESHS retningslinje om fabrikking (punkt 11) blant annet omtaler «falske kilder», og konstaterte at det «ikke er tvilsomt» at bruddet på forskningsetiske normer er å anse som alvorlig. FEU uttalte: «Om kildene ikke finnes har det klart betydning for forskningsresultatet, og rokker ved tilliten til sannhetsgehalten i det som er lagt frem». Det ble ansett som skjerpende at de fabrikkerte referansene viste til virkelige forskere, og at «uskyldige personer med dette blir knyttet til vitenskapelig uredelighet».

FEU konstaterte at det er klar sannsynlighetsovervekt for at feilene har oppstått gjennom bruk av KI, og festet ikke lit til de to forfatternes forklaringer om hvordan feilene har oppstått. I vurderingen av om skyldkravet er oppfylt, uttalte FEU at det ikke er nødvendig å konstatere at feilene skyldes bruk av KI, men at omfanget av feil det her er snakk om er utenfor hva som kan kalles slurv eller annet som kan anses som simpel uaktsomhet.

Til de to forfatternes opplysning om at bare den ene forfatteren hadde vært ansvarlig for den aktuelle delen av teksten, viste FEU til at i henhold til NESHS retningslinjer og Vancouver-anbefalingene er medforfatter ansvarlig for hele artikkelen i likhet med førsteforfatter.

Den 27. juni 2025 klaget [klager] på uttalelsen av 9.april s.å., og klagen er av [institusjonen] vurdert som rettidig innkommet. FEU vurderte klagen i møte den 17. oktober 2025, og fant ikke grunner til å endre uttalelsen. [Institusjonen] oversendte klagen til Granskingsutvalget den 15. desember 2025. Her opplyses det at artikkel 1 er korrigert etter henvendelse fra partene, og at tidsskriftet vil vurdere tilbaketrekning etter at klagen er ferdigbehandlet.

Klagers anførsler

Klager [navn] har i klagen den 27. juni 2025 fremmet anførsler til følgende punkter:

1. Praksis der alle forfattere av en artikkel mistenkes og dømmes for vitenskapelig uredelighet er ikke i tråd med forskningspraksis ved [institusjonen].
2. [Institusjonen] sin tolkning av lovverket er sprikende, og konklusjonen er for streng
3. [Tekst skjernet]

Til punkt 1 anfører klager at forskere som deltar i et forskningsprosjekt innehar ulike roller, og at klagers rolle har vært å veilede stipendiaten. Å skrive artikler har inngått i dette. I arbeidet med artikkelen [artikkel 1] har klager vært andreforfatter. [klager] har ikke hatt ansvar for innhold, referert forskning eller referanser i delene der feilene forekommer, men utelukkende hatt en veiledende rolle knyttet til innholdet. Klager viser til at det er ved [institusjonen] og i academia for øvrig ikke praksis at man sjekker referanser til medforfattere. Klager mener dette bekreftes av at

[klager] i et møte stilte spørsmål til prorektor for forskning ved [institusjonen] om denne noensinne har kontrollert medforfatteres referanser, og fikk til svar at: «[N]ei, jeg har aldri sjekket mine medforfatteres referanser. Det er ikke tradisjon for dette i academia». [Klager] viser til at det gis forskningsetisk opplæring, og at det forventes at hver og en følger og bruker denne etterrettelig. Som medforfatter er kvalitetssikringen av de øvrige forfatterens referanser begrenset til om de er satt opp i henhold til tidsskriftets referansestil, og at det ikke er noen grunn til at [klager] som veileder skulle reagere på referansene, også fordi de i form og innhold viser til kjente navn innen forskning og artikkelens fagfelt spesielt.

Videre viser klager til at da feilene ble identifisert, ble det svært viktig for [klager] å rette dem opp. [Klager] tok derfor kontakt med forlagssjef, forlagets etikkredaktør, og redaktørene i tidsskriftet, som alle mente det ville være uproblematisk å rette opp feilene. Det ble publisert Errata- melding på nettsiden og i tidsskriftets trykte utgave, samt at det ble publisert en oppdatert og korrekt versjon av artikkelen. Klager mener at [klager] dermed allerede har handlet ut ifra [fakultetet] sine tilbakemeldinger. Klager uttaler at: «Det at [institusjonen] krevde (og fortsatt krever) å informere [forlaget] kjennes som et unødvendig grep og som ødeleggende for karrieren min, [tekst skjernet].»

Til punkt 2 viser [klager] til at vurderingene ved fakultetet og FEU kommer til ulikt resultat. Vurderingene er feil, og ikke i tråd med gjeldende praksis ved [institusjonen] og i academia. Videre er det ikke tatt hensyn til at klager er andreforfatter, og at [klager] dermed har hatt en mer veiledende rolle, der [klager] har bidratt med veiledning på skriftlige arbeidet, utforming av metodedel og datainnsamling.

Til punkt 3 anfører klager at FEU i sin behandling av klagen har tatt flere skritt, og snakket med «en lang rekke mennesker» uten at [klager] har blitt informert. Blant annet skal kandidatens biveileder, [navn], uten foranledning blitt kontaktet pr. e-post og informert om at det forelå en alvorlig plagiatakklage. Samtidig har artikkelens tredjeforfatter, [navn] ved [universitet], ikke blitt kontaktet før saken ble ferdigbehandlet i FEU. [Navn] har senere kontaktet dekanen ved fakultetet for å dele sine refleksjoner om prosessen rundt skrivingen av artikkelen, men skal da ha opplevd at [tredjeforfatterens] meninger ikke var ønsket.

Avslutningsvis bemerker klager at det må foreligge en vinning for å fabrikere fiktive forskningsresultater, men at det ikke foreligger noen vinning i å konstruere de fem referansene i artikkelen. Feilene forekommer i artikkelens introduksjonsdel, og har ikke påvirket innholdet, bortsett fra at ett ord («kunnskapsoppsummering») er endret i den reviderte versjonen. Delene som omhandler metode, funn og diskusjon er ikke endret, og klager peker på at det ikke foreligger substansielle feil og at artikkelens innhold består fullt ut.

Granskingsutvalgets vurdering

Utgangspunktet for Granskingsutvalgets vurdering er forskningsetikkloven § 8, som har følgende ordlyd:

I uttalelser fra forskningsinstitusjoner etter § 5, redelighetsutvalg etter § 6 annet ledd og Granskingsutvalget etter § 7 i saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer skal det alltid tas stilling til:

- a. om forskeren har opptrådt vitenskapelig uredelig eller ikke,
- b. om det foreligger systemfeil ved institusjonen og
- c. om det vitenskapelige arbeidet bør korrigeres eller trekkes tilbake.

Med vitenskapelig uredelighet menes forfalskning, fabrikkering, plagiering og andre alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer som er begått forsettlig eller grovt uaktsomt i planlegging, gjennomføring eller rapportering av forskning.

Forskningsetikkforskriften § 7 tredje ledd stiller krav om klar sannsynlighetsovervekt for de faktiske forhold som ligger til grunn for å karakterisere en opptreden som vitenskapelig uredelig.

Om forskeren har opptrådt vitenskapelig uredelig eller ikke

Vilkåret «forfalskning, fabrikkering, plagiering og andre alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer»

Saken gjelder til sammen seks referanser i to artikler, der klager er medforfatter. Da artiklene ble publisert var [klager] også hovedveileder for førsteforfatteren. Saken gjelder fiktive referanser, som viser til forskningsarbeider som ikke eksisterer. De aktuelle referansene er i hovedsak oppført i artiklenes innledning.

Det første forholdet som må vurderes er om det objektive vilkåret for å konstatere vitenskapelig uredelighet er oppfylt.

For at det objektive vilkåret for vitenskapelig uredelighet skal være oppfylt etter forskningsetikkloven § 8 andre ledd, må det foreligge enten «forfalskning, fabrikkering, plagiering eller andre alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer».

I saken her er det aktuelt å vurdere hvorvidt det foreligger fabrikkering. Granskingsutvalget vil også vurdere om andre normer er berørt, herunder normer for god henvisningsskikk, veileders ansvar og forfatterskap.

Fabrikkering

I forarbeidene til forskningsetikkloven står det følgende om fabrikkering (Prop. 158 L (2015-2016) punkt. 5.2.2.3):

Med fabrikkering menes blant annet oppkonstruering av data, beskrivelser, informasjon og resultater. Det kan eksempelvis være tilfeller hvor forskeren gir inntrykk av at undersøkelser eller forsøk er gjennomført uten at det er tilfelle. Fabrikkering kan også være å bruke data og observasjoner som ikke er i tråd med metodebeskrivelsen i forskningsrapporten, eller når det presenteres oppdiktete resultater i en forskningsrapport.

I NESHs retningslinje fabrikkering under punkt 11 definert slik:

Fabrikkering er oppdiktning av forskningsmateriale, slik som bruk av falske kilder, fiktive data eller løgnaktige beskrivelser.

At fabrikking er et alvorlig brudd på forskningsetiske normer, har sammenheng med sannhetsnormen. Retningslinjen til NESH understreker at "sannhetssøken, sannhetsforpliktelse, redelighet og ærlighet er en forutsetning for forskningens kvalitet og pålitelighet." I likhet med andre av de uttrykkene loven bruker, har «fabrikking» både en etisk og en rettslig side. Ved vurdering av om en forsker har opptrådt uredelig, er det særlig den rettslige siden av begrepet som må vurderes. Som mange andre rettslige begreper har fabrikking en kjerne og en randsoner. Granskingsutvalget mener at kjernen i fabrikking som rettslig begrep ligger i oppkonstruering av data eller informasjon. I randsonen ligger konstruerte feil som grenser mot unøyaktigheter og slurv og gale opplysninger som har mindre betydning for den innsikten og de kunnskapene et vitenskapelig arbeid tar sikte på å fremme. Slike feil kan også skyldes oppkonstruering og dermed gå inn under begrepet "fabrikking", men det er ikke gitt at de uten videre kan anses som alvorlige brudd på forskningsetiske normer i lovens forstand. Utvalget har i tidligere saker lagt til grunn en tilsvarende forståelse av begrepet plagiat, hvor mindre omfattende forekomster ikke har vært ansett som alvorlige brudd på forskningsetiske normer, se uttalelse av 21.03.2012 og 10.09.2015.

I denne saken er det klarlagt at det er brukt til sammen seks fiktive referanser. De fiktive referansene i artikkel 1 og 2 opptrer i hovedsak i artiklens innledningsdel. Denne delen av teksten, og med de referansene som brukes, skal blant annet gi en oversikt over relevant kunnskap, og danner grunnlaget for de analyser som gjøres. En redegjørelse for eksisterende kunnskap i innledningen i vitenskapelige arbeider er ikke å anse som forskningsdata som sådan. Denne fremstillingen har likevel en vesentlig betydning for helheten av fremstillingen fordi den gir leserne grunnlag for å vurdere hvordan arbeidet forholder seg til forskningsfronten på angjeldende område og hva arbeidet bringer av ny kunnskap. Samlet sett vil bruk av fiktive referanser i denne delen av teksten i utgangspunktet være i ytterkanten av hva som kan anses som fabrikking.

Etter Granskingsutvalgets vurdering må vurderingen av om fabrikking gjennom bruk av fiktive referanser i denne delen av teksten er å anse som uredelig i lovens forstand, også hvile på en vurdering av i hvilken grad referansene har betydning for den vitenskapelige fremstillingen og/eller analysen som er foretatt.

Bruk av falske, fiktive eller ikke-eksisterende referanser i en innledningstekst vil klart være å anse som fabrikking dersom påstandene i teksten mangler rot i reell litteratur, eller gir et fortegnede bilde av eksisterende kunnskap på området. Dette er ikke tilfellet i denne saken. Med unntak av to referanser som er tatt ut fra henholdsvis artikkel 1 og artikkel 2, har klager og førsteforfatteren i ettertid lagt frem forslag til korrekte referanser. I forslagene til retting av artiklene er det, med unntak av ett ord, ikke foretatt endringer av teksten. Dette taler for at de fiktive referansene har en helt begrenset betydning for den fremstillingen som er gitt av eksisterende kunnskap, og dermed også tolkningen av dataene. Granskingsutvalget mener dette tilsier at denne saken plasserer seg utenfor hva som objektivt sett er uredelig i lovens forstand, da den fiktive referansebruken her ligger nærmere slurv og unøyaktighet enn oppkonstruering av data eller informasjon med betydning for innhold eller resultater av forskningen.

Andre alvorlige brudd på anerkjente forskningsetiske normer

Granskingsutvalget har videre vurdert om de fiktive referansene er å anse som et alvorlig brudd på andre forskningsetiske normer, jf. forskningsetikkloven § 8 andre ledd. I denne sammenhengen er det relevant å se hen til normene for god henvisningsskikk. I NESHS retningslinje heter det under punkt 8 blant annet at:

All forskning skal bygge på god henvisningsskikk. Anerkjennelse av andres arbeid er viktig for å opprettholde en kollegial kultur, og det er en forutsetning for etterprøvbarhet og kritikk.

God henvisningsskikk handler om å anerkjenne andres arbeid. Forskere skal bygge videre på andres arbeid med respekt, grundighet og etterrettelighet, i tråd med god henvisningsskikk.

God henvisningsskikk er nødvendig for å kunne etterprøve påstander og argumentasjon. Forskere skal gi nøyaktige henvisninger til alle kildene de bruker. Dette gjelder også ved gjenbruk av tekst fra egne publikasjoner og ved bruk av kilder som ikke er vitenskapelige. Henvisninger bør være spesifikke nok til at innholdet kan gjenfinnes, etterprøves og tolkes i sin opprinnelige sammenheng.

Forskerfellesskapet har et kollektivt ansvar for å følge og formidle normer for god henvisningsskikk. Undervisere og veiledere har ansvar for at studenter og ph.d.-kandidater får opplæring i god henvisningsskikk.

Granskingsutvalget mener at bruken av fiktive referanser i de to artiklene klart er å anse som et brudd på normene for god henvisningsskikk. Dårlig henvisningsskikk behøver likevel ikke nødvendigvis forstås fra perspektivet om uredelighet og fusk, men kan forstås som et spørsmål om god eller mindre god vitenskapelig praksis.

Lesere må kunne ha tillit til at referansene viser til artikler som eksisterer, og som gir dekning for de påstandene de er ment å underbygge. Felles for de seks aktuelle referansene i litteraturlistene er at de ikke eksisterer slik de er satt opp. Dette bryter klart med de forventningene som stilles til referanser i et vitenskapelig arbeid. Selv om korreksjonene som er gjort viser at referansene i teksten i noe ulik grad knytter seg til den eksisterende litteraturen de var ment å vise til, vil dette ikke være kjent for leserne. At referansene og påstandene som fremmes ikke er mulig å ettergå, skaper en uklarhet om hvor påstandene om tidligere forskning er hentet fra. Det at referansene viser til navn som er kjente på det aktuelle forskningsfeltet, kan gi inntrykk av at påstandene som fremmes har en bredere støtte i litteraturen enn de i realiteten har. Dette reduserer ikke bare tilliten til den aktuelle artikkelen, men kan også undergrave tilliten til forskning. Bruk av fiktive referanser som i denne saken utgjør dermed også et brudd på det kollektive ansvaret forskere har for god henvisningsskikk i forskerfellesskapet og for å sikre troverdighet og etterprøvbarhet i forskning.

Slik Granskingsutvalget ser det, er de fiktive referansene et brudd på god henvisningsskikk.

Spørsmålet er om bruddene er å anse som alvorlige. Flere brudd som hver for seg ikke er å anse som alvorlige, kan anses som alvorlige dersom omfanget samlet sett er betydelig (jf. Prop. 158 L (2015-2016) punkt. 5.2.2.3).

I dette tilfellet mener Granskingsutvalget at alvorligheten av bruddene begrenses av at de fiktive referansene ikke har hatt betydning for fremstillingen i innledningen og det vitenskapelige arbeidet i artiklene for øvrig. Dette taler for at de fiktive referansene samlet sett er å anse som et brudd, men ikke et alvorlig brudd, på normene for god henvisningsskikk.

Granskingsutvalget viser til vurderingene ovenfor, og finner at det objektivt sett ikke foreligger et brudd på forskningsetiske normer som kvalifiserer til vitenskapelig uredelighet, jf. forskningsetikkloven § 8 andre ledd.

Vilkåret «begått forsettlig eller grovt uaktsomt i planlegging, gjennomføring eller rapportering av forskning»

Fordi det etter Granskingsutvalgets vurdering ikke foreligger vitenskapelig uredelighet, påligger det ikke utvalget å vurdere spørsmålet om handlingene er begått med forsett eller grov uaktsomhet i henhold til forskningsetikkloven § 8 annet ledd. Med utgangspunkt i klagers anførsler og opplysninger i saken, mener Granskingsutvalget at det likevel er grunn til å fremme noen bemerkninger til hvilket ansvar som påhviler klager som medforfatter og veileder i denne saken.

Granskingsutvalget kan ikke se at det er klart sannsynliggjort hvordan feilene har oppstått. I brev av 26. februar 2025 peker klager på at feilene sannsynligvis er et resultat av at artiklene har blitt revidert en rekke ganger, og at årsaken kan ligge i flytting av referanser, ordning av litteraturlisten, oversetting eller språkvask. Da saken ble meldt til [institusjonen], ble det antydnet at feilene kan ha oppstått ved bruk av KI, noe som avvises av artikkelens førsteforfatter.

Spørsmålet blir da om det kan knyttes noen grad av uaktsomhet til at klager ikke oppdaget og rettet feilene før artiklene ble publisert.

Klager var både veileder for kandidaten/førsteforfatter, i tillegg til at [klager] deltok i arbeidet med skrivingen av artiklene som andreforfatter.

I henhold til NESHs retningslinje punkt 4, har veileder et betydelig ansvar for alle faser av et doktorgradsprosjekt:

Veiledere og prosjektledere har et overordnet og helhetlig ansvar for at alle prosjekter og delprosjekter gjennomføres i henhold til anerkjente forskningsetiske normer. Ansvar for forskningsetikk gjelder i alle faser av prosjektet, fra begynnelse til slutt. Ansvar omfatter forskningsetikk i bred forstand – alt fra spørsmål om medforfatterskap og deling av forskningsmateriale til forsvarlighet og samfunnsansvar.

Dette er også reflektert i Forskrift om graden philosophiae doctor (ph.d.) ved [institusjonen] [forskriftsnummer]) § 4-3 nummer 4:

Veilederne skal gi råd om formulering og avgrensning av tema og problemstillinger, drøfte og vurdere hypoteser og metoder, drøfte resultater og tolkningen av disse, drøfte opplegg og gjennomføring av fremstillingen, herunder disposisjon, språklig form, dokumentasjon mv., og gi hjelp til orientering i faglitteratur og datagrunnlag i forhold til bibliotek, arkiv, etc. Videre skal veilederne gi kandidaten veiledning i forskningsetiske spørsmål knyttet til avhandlingen.

Klager uttaler at det å skrive artikler har inngått i [klagers] arbeid som veileder.

Selv om det er vanlig at veiledere skriver artikler sammen med kandidater, er det ikke slik at det å skrive artikkelen i utgangspunktet er en selvfølgelig del av veilederens ansvar. Der veilederen velger å gå inn som medforfatter, innebærer det imidlertid at normene for medforfatterskap kommer til anvendelse. Utvalget har tidligere lagt til grunn at kombinasjonen av veilederrolle og medforfatterskap kan skjerpe aktsomhetsnormen i forhold til det som gjelder for de som bare er medforfattere (sak 09.05.24, 2024/31).

Vancouveranbefalingene gir veiledning om hvilke kriterier som bør ligge til grunn for tildeling av forfatterskap. I kapittel A punkt 2 heter det:

The ICMJE recommends that authorship be based on the following 4 criteria:

- Substantial contributions to the conception or design of the work; or the acquisition, analysis, or interpretation of data for the work; AND
- Drafting the work or reviewing it critically for important intellectual content; AND
- Final approval of the version to be published; AND
- Agreement to be accountable for all aspects of the work in ensuring that questions related to the accuracy or integrity of any part of the work are appropriately investigated and resolved.

In addition to being accountable for the parts of the work done, an author should be able to identify which co-authors are responsible for specific other parts of the work. In addition, authors should have confidence in the integrity of the contributions of their co-authors.

I dette tilfellet vil klagers ansvar knyttet til artiklene defineres av normer for veiledere og forfatterskap.

Granskingsutvalget finner ikke holdepunkter for at klager i dette tilfellet ikke har gjennomført sine plikter som veileder. En drøfting av «opplegg og gjennomføring av fremstillingen» vil kreve at veileder setter seg inn i kandidatens tekst og referanser, men Granskingsutvalget mener at veileders ansvar i alle tilfeller ikke kan strekkes så langt at det omfatter å avdekke alle mulige feil i referanser som virker så tilsynelatende riktige, slik som er tilfellet her.

Spørsmålet blir om klagers ansvar utvides til også å omfatte slike feil når [klager] i tillegg har rollen som medforfatter.

Som Granskingsutvalget pekte på i uttalelsen i sak 2024/31, følger det av fjerde kulepunkt ovenfor at medforfatterskap blant annet innebærer å stå ansvarlig for alle deler av arbeidet gjennom å forsikre seg om at spørsmål knyttet til arbeidets nøyaktighet eller integritet er tilstrekkelig undersøkt og løst. At forskeren skal «stå ansvarlig for alle deler av arbeidet» må anses å gi uttrykk for en streng aktsomhetsnorm for medforfattere. Ved anvendelsen av denne normen må utgangspunktet være at begge medforfatterne er ansvarlig for hele arbeidet. Klager er således ikke fritatt for ansvar, selv om det skulle være førsteforfatteren som hadde hovedansvaret og skrev den aktuelle delen av teksten.

I klagen heter det at det ikke er praksis ved [institusjonen] og i academia for øvrig at man sjekker medforfatteres referanser. Ut fra det som følger av Vancouveranbefalingene, mener utvalget at det imidlertid ikke kan konstateres at det i academia generelt ikke er tradisjon for å sjekke medforfatteres referanser.

Det oppstilles et tydelig solidarisk ansvar i Vancouveranbefalingene. Dersom det i forbindelse med et vitenskapelig arbeid skal være en annen ansvarsfordeling, kan det være nærliggende å forstå anbefalingene slik at dette bør avtales på en måte som kan dokumenteres.

Klager uttaler at [klager] ikke har hatt ansvar for innhold, referert forskning eller referanser i delene der feilene forekommer, men kun veiledet på innholdet. I et felles brev fra klager og artiklenes førsteforfatter opplyses det at det er førsteforfatteren som har vært ansvarlig for de delene av artiklene der feilene forekommer. Selv om det ikke foreligger en skriftlig avtale som avklarer denne ansvarsfordelingen, legger Granskingsutvalget til grunn at både kandidaten og veilederen står inne for at de, i alle fall i ettertid, har en slik samforståelse. Dette kan trekke i retning av at ansvaret for at de fiktive referansene har kommet inn i teksten må hvile alene på førsteforfatteren.

Imidlertid mener Granskingsutvalget at klager, som erfaren forsker, og som både veileder for førsteforfatteren og medforfatter på artiklene, innehar et skjerpet ansvar i samarbeidet med en ph.d.-stipendiat om en forskningsartikkel. At klager både veileder og deltar i arbeidet med artikkelen som medforfatter, danner grunnlag for en forventet økt aktsomhet for feil eller uregelmessigheter av den art som her har skjedd. [Klagers] ansvar i denne sammenhengen går ut over det ansvaret [klager] ville hatt om [klager] enten var veileder eller medforfatter. I denne sammenhengen viser Granskingsutvalget til sin uttalelse i sak 2024/31, der Granskingsutvalget kom til at en veileder, som også var medforfatter, utviste grov uaktsomhet da [klager] ikke avdekket et tilfelle av plagiat. I saken som er til vurdering her er det imidlertid snakk om et mindre alvorlig brudd på forskningsetiske normer enn hva som var tilfellet i 2024/31. Dermed er forventningen til at klager skulle oppdage feilene lavere enn hvis overtredelsen hadde vært mer alvorlig. I vurderingen av om de feilene som har skjedd i denne saken burde vært fanget opp av klager, er det relevant at det i artikkel 1 er snakk om fem fiktive referanser, noe som gir økt anledning til å oppdage dem. At referansene viser til litteratur som tilsynelatende kan virke reell, vil i denne sammenheng i noen grad virke formildende.

På dette grunnlaget mener Granskingsutvalget at det at de fiktive referansene ikke har blitt oppdaget, skyldes en viss grad av uaktsomhet fra klagers side.

Klager fremholder at det var svært viktig for [klager] å få rettet opp referansefeilene da de ble oppdaget. Dersom klager ikke hadde noen form for ansvar for at disse feilene kunne oppstå, ville det heller ikke være å vente at [klager] tok del i arbeidet med å rette dem opp. Klager tok imidlertid et ledende ansvar for å rette opp feilene da de var blitt oppdaget, både ovenfor forlag og tidsskrift. Denne opptredenen viser at klager på dette tidspunktet tok det ansvaret som Granskingsutvalget mener at rollen som veileder og medforfatter krevde av [klager].

Samlet sett vurderer Granskingsutvalget at deler av ansvaret for at de fiktive referansene ikke ble oppdaget før publisering påhviler klager, og at det ikke ble oppdaget skyldes en viss grad av uaktsomhet fra [klagers] side.

Om det foreligger systemfeil ved institusjonen

Etter forskningsetikkloven § 8 skal det, i uttalelser fra Granskingsutvalget i saker om mulige brudd på anerkjente forskningsetiske normer, også alltid tas stilling til om det foreligger systemfeil ved institusjonen.

Granskingsutvalget har ikke funnet holdepunkter for at det er systemfeil ved institusjonen som har forårsaket normbruddet.

Utvalget ønsker likevel å understreke betydningen av at det fra alle nivåer ved enhver forskningsinstitusjon jobbes for en sunn, god og redelig forskningsetisk kultur, og finner det derfor nødvendig å komme med noen anbefalinger til forskningsinstitusjonen.

Granskingsutvalget viser til klagers beskrivelse av sin egen kunnskap om veileder og medforfatters ansvar, og de opplysningene [klager] gir om praksis ved [institusjonen] kollegers uttalelser om hva som er vanlig rolleforståelse som medforfatter. Samlet sett gir disse et inntrykk av at praksis, i alle fall i noen utstrekning, har vært avvikende fra de rådende normene på dette området.

Granskingsutvalget mener dette taler for at institusjonen må sørge for at det iverksettes tiltak, for eksempel gjennom forskningsetisk opplæring og diskusjon om forskningsetiske normer blant de ansatte. Saken viser at det er særlig grunn til å sørge for at veiledere er bevisste på det ansvaret de har, særlig når de er medforfattere på kandidatens vitenskapelige arbeid.

Om det vitenskapelige arbeidet bør korrigeres eller trekkes tilbake

Granskingsutvalget skal også ta stilling til c) om det vitenskapelige arbeidet bør korrigeres eller trekkes tilbake, jf. forskningsetikkloven § 8 første ledd.

Det er ikke opplysninger som tilsier at innholdet i de to artiklene er beheftet med feil eller brudd på forskningsetiske normer etter at referansene er rettet opp i tråd med innspillene fra forfatterne.

Det fremgår av dokumentene i saken at slik retting allerede har funnet sted.

Granskingsutvalget kan derfor ikke se at det er noen grunner til at artiklene bør trekkes tilbake.

Granskingsutvalgets konklusjon

Granskingsutvalget har kommet til følgende konklusjon:

- a. Det foreligger brudd, men ikke alvorlig brudd, på forskningsetiske normer. Forskeren har ikke opptrådt vitenskapelig uredelig etter forskningsetikkloven § 8 andre ledd.
- b. Det foreligger ikke systemfeil ved institusjonen, men utvalget kommer med anbefalinger til institusjonen.
- c. Det vitenskapelige arbeidet er allerede rettet. Det bør ikke trekkes tilbake, men det bør publiseres en rettet versjon av de aktuelle artiklene, og tidligere versjoner bør avpubliseres.

Offentlighet

Sakens dokumenter har vært unntatt offentlighet etter forskningsetikkloven § 11, som gir en midlertidig adgang til å unnta saksdokumenter fra offentligheten mens saken er til behandling. Offentligheten kan få innsyn i sakens dokumenter etter at uttalelsen er ferdigstilt, med unntak av dokumenter eller opplysninger som er unntatt offentlighet på annet grunnlag.

Oslo, 20.03.2026

Hans Petter Graver (leder)

Geir Sverre Braut

Bjørn Morten
Hofmann

Biplab Kumar Datta

Nina Langeland

Niamh Ní Bhroin

Henriette Sinding
Aasen

May-Brith Ohman Nielsen